

Várady Nóra

Koszovói körkép: válságok és választások

A tanulmány az 2010-es koszovói belpolitikai válság okait és történéseit tekinti át. Azokat az eseményeket és problémákat, amelyek miatt a 2010 szeptemberében elhatározott szerb–koszovói tárgyalások csúján 2011 márciusában kezdődhettek meg.

Bár Koszovó szempontjából kedvező volt a Nemzetközi Bíróság 2010. július 22-én közzétett tanácsadó véleménye, miszerint a függetlenség kikiáltása nem sértette meg a nemzetközi jogot, ezt a döntést olyan események követték, amelyek erősen megkérdőjelezik az ország demokratikus érettségét. Először Fatmir Sejdiu elnök mondott le, mivel az alkotmánybíróság alkotmányellenesnek találta, hogy egyszerre töltötte be a pártelnöki és az államfői pozíciót. Ezután egy bizalmatlansági indítvány következtében megbukott a kormány, az azt követő 2010. december 12-i rendkívüli választások után pedig, melyeket a nemzetközi közösség és a médiumok a koszovói demokrácia tesztként emlegettek, súlyos választási csalások kerültek napvilágra. Mindemellett a választáson legtöbb szavazatot kapott Koszovói Demokrata Párt (PDK) vezetőjét, Hashim Thaçit az Európa Tanács Jogi és emberi jogi bizottságának 2010. december 16-án nyilvánosságra hozott határozattervezete egy olyan csoport vezetőjének nevezte meg, amely szerb foglyok szervkereskedelmével foglalkozott, valamint titkos fogva tartó létesítményeket tartott fenn. A 2011. február végén Hashim Thaçi vezetésével létrejött kormánykoalíciónak épphogy csak megvan a parlamenti többsége, az ellenzék

pedig mind a kormánypárt, mind az új államfő megválasztását bojkottálta.

Az elnök lemond, a kormány megbukik

A 2010-es kormányválság a 2007-es választások után létrejött koalíciós megállapodásra vezethető vissza. Akkor a két legjelentősebb koszovói párt, a Koszovói Demokrata Párt (PDK) és a Koszovói Demokratikus Szövetség (LDK) alkut kötöttek, hogy a PDK kapja a miniszterelnöki pozíciót és hét minisztérium vezetését, az LDK pedig az elnöki posztot és öt minisztériumot. A 2006 óta államfői tisztséget betöltő Fatmir Sejdiu ezért lemondott, és 2008. január 7-én, tehát ugyanazon a napon, amikor megalakult a kormánykoalíció, a képviselők újraválasztották egy második, ötéves mandátumra. 2008. január 8-án Joachim Rucker, az ENSZ-főtitkár koszovói főmegbízottja egy olyan módosítást eszközölt a koszovói Ideiglenes Öngazgatás Alkotmányos Keretében (*Constitutional Framework for Provisional Self-Government in Kosovo*), mely az elnök mandátumát négyről öt évre változtatta.

Noha mind a fenti dokumentum, mind a 2008 júniusában életbe lépett koszovói alkotmány is tartalmazta, hogy az elnök nem tölt

het be más politikai tisztséget (Alkotmány 88. cikk, 2. pont), Fatmir Sejdiu nem mondott le pártelnöki posztjáról. Az elnök kettős pozíciójáról szóló egyre élesedő viták mellett azonban fontosabb szempont volt, hogy a koalíciós megállapodás egy olyan konszenzus eredménye volt, amelyben nemcsak a két legfontosabb párt, hanem az UNMIK is partner volt. 2010-ben azonban kiderült, hogy a stabilitás érdekében a demokratikus szabályok terén tett engedmények visszaüthetnek.

A koszovói alkotmánybíróság 32 parlamenti képviselő által benyújtott panasz alapján vizsgálta meg az ügyet, és a 2010. szeptember 24-i döntésében megállapította, hogy Sejdiu kettős pozíciója súlyosan megsértette az alkotmányt. A döntés után három nappal az államfő önként lemondott az elnöki pozícióról, amit a parlament házelnöke, Jakup Krasniqi vett át.

Kérdés, hogy az elnök kettős pozíciójának ügye miért éppen 2010-ben robbant ki, hiszen erről mindenki tudott korábban is. Az elemzők többsége szerint a háttérben Hashim Thaçi áll, aki ezzel a manőverrel akart véget vetni az LDK-val való közös kormányzásnak.

Mindebből a kormányválság akkor bontakozott ki, amikor a két koalíciós partner, a PDK és az LDK nem tudott megegyezni az új elnök megválasztásának körülményeiről. (Koszovóban az elnököt a parlament választja.) A PDK nem egyezett bele abba, hogy a megválasztandó elnök új, teljes mandátumot kezdjen, hanem azt akarta, hogy mandátuma ugyanakkor járjon le, amikor Sejdiué lejárt volna 2013 januárjában (hiszen a 2007-es koalíciós megállapodás alapján mindenképpen az LDK-nak kellett volna adnia az új elnököt is).

A koalíció válságában jelentős szerepet játszott a privatizáció ügye is. A Morinë–Merdare autópályát a Koszovói Posta és Telekom (PTK) privatizációjából származó

bevételekből kívánták finanszírozni. A koszovói parlament 2010. augusztus 4-én fogadta el a privatizációs stratégiát, amely szerint a PTK 75%-át privatizálnák. Sejdiu lemond(at)ása után azonban megváltozott az LDK álláspontja, ugyanis nem támogatta tovább a PTK privatizációját. A 2010. október 14-i parlamenti ülésen az LDK képviselői kérték, hogy vegyék le a napirendről a PTK privatizációját, azonban a miniszterelnök nyomására mégis szavazásra bocsátották. Annak ellenére, hogy nem volt meg a határozatképességhez szükséges létszám, a házelnök a kérdést megszavazottnak tekintette. Másnap ugyan érvénytelenítette a szavazást, de ettől függetlenül az eset okot szolgáltatott az LDK-nak, hogy felrúgja a koalíciót: október 15-én az LDK kilépett a kormányból. Krasniqi még aznap 2011. február 13-ra kiírta az előrehozott parlamenti választásokat.

Ezután bonyolult politikai manőverek kezdődtek Koszovóban. Thaçi pártjának a közvélemény-kutatások szerint jelentős fölénye volt, így a kormányfő abban volt érdekelt, hogy minél hamarabb (azaz még február előtt) kerüljön sor a választásokra. Egy hamar megtartott választáson valószínűleg vereséget mérhetett volna a koalícióból kilépő korábbi partnerére. A PDK azzal is érvelt, hogy ilyen válságos helyzetben nem lehet szavazni a 2011-es költségvetésről, így mielőbbi választásokra van szükség. Ezzel szemben az LDK számára nagy presztízsvesztés volt, hogy Sejdiu elvesztette elnöki székét, valamint belső problémákkal is küzdött, így a 2011. februári előrehozott választásokig hátralévő néhány hónapban esélye lett volna újból megerősödni.

Ilyen körülmények között tehát mindenképpen a PDK érdekét szolgálta, hogy a Szövetség az Új Koszovóért (AKR) bizalmatlansági indítványt nyújtott be a kormány ellen. A PDK szóvivője még a bizalmatlan-

sági szavazás előtt úgy fogalmazott a *Koha Ditore* vezető koszovói napilapnak, hogy a szavazást nem a PDK ellen irányuló stratégiaként, hanem a válságból kivezető útként értékeli. Az AKR mellett tehát a PDK maga is megszavazta a bizalmatlansági indítványt, míg az LDK ellene szavazott.

A bizalmatlansági megszavazása után Krasniqi 2010. november 2-án feloszlatta a parlamentet. Az alkotmány szerint ilyen esetben a választásokat 45 napon belül kell megrendezni, így azokat december 12-re tűzték ki.

Hashim Thaçi a bizalmatlansági szavazás után úgy fogalmazott, hogy „a parlament tagjainak szavazatai a Koszovó jövője mellett letett szavazatok” voltak, és hangsúlyozta, hogy a válságról az LDK tehet. Az LDK viszont azzal vádolta a riválisát, hogy megszervezte saját maga ellen a bizalmatlansági indítványt, hogy kieszközölje a rendkívüli választásokat.

2010. november 7-én az LDK kongresszusa új elnököt választott a priština-i polgármester, Isa Mustafa személyében. A párton belüli belső problémák miatt Uke Rugova, Ibrahim Rugova fia önálló listát alapított *Ibrahim Rugova Lista* néven, majd a választások előtt csatlakozott Ramush Haradinaj Szövetség Koszovó Jövőjéért (AAK) pártjához. Eközben Thaçi gózerővel kampányolt. Közvetlenül a választások előtt 50 és 30 százalékos fizetésemelést ígért a tanároknak és a közalkalmazottaknak, illetve arra is ígéretet tett, hogy Koszovó lakosai legfeljebb 15 hónap múlva vízum nélkül utazhatnak az EU-ba.

Összességében úgy tűnt, hogy a másik nagy ellenfél, Ramush Haradinaj távolléte (akit 2010 nyarán megint letartóztattak, mert ügyét újratárgyalja a Hágai Nemzetközi Törvényszék (ICTY) kiváló alkalmat adott Thaçinak, hogy egy előrehozott választáson megerősítse pozícióját, és megpróbálja kites-

sékelni az LDK-t a hatalomból. Ezt a logikát a közvélemény-kutatások is alátámasztották. A PDK–LDK-koalíció kezdetől gyenge lábakon állt. Egyrészt történelmi feszültség is van a két párt között, hiszen Rugova LDK-jának a koszovói háborútól kezdve a Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UÇK) politikai szárnyából megalakult PDK a legfőbb politikai rivális. 2008-ban sem ideológiai elvek vagy közös program alapján döntött a két párt a koalícióról, hanem a gyakorlati szempontok alapján: egy stabil koalíció mielőbbi létrehozása volt a cél a függetlenség kikiáltásához vezető úton. Úgy tűnik, hogy 2010 végén éppen azt használták fel Sejdiu ellen, hogy eltávolítsák az LDK-t a hatalomból.

Választás és csalás

A függetlenség kikiáltását követő első választásokat 2010. december 12-én tartották, egy mindössze tíz napos kampányidőszak után. Összesen 29 politikai párt mérette meg magát, melyek közül 7 az albán, 8 a szerb, és 14 az egyéb etnikumokat képviselte. A Központi Választási Bizottság eredményei szerint a választók közel 48 százaléka járult az urnákhoz, ami az eddigi legmagasabb részvételt jelenti 2001 óta.

A választást 2007-hez hasonlóan ismét a PDK nyerte, de ezúttal némileg kevesebb szavazattal (2007-ben a Hashim Thaçi vezetete párt a szavazatok 34,3 százalékát szerezte meg). A kisebbségek összesen 25 mandátumot szereztek a 120 fős parlamentben.

A történelmi választást több mint harmincezer, a Központi Választási Bizottság által akkreditált választási megfigyelő követte figyelemmel. Az első hírek még pozitívan szóltak a szavazás lebonyolításáról, december 13-án Catherine Ashton főképvisező nyilatkozatban gratulált a sikeres választásokhoz. A választást követő napokban azonban

A 2010-es koszovói parlamenti választások eredménye

Pártok	Elért szavazatok (2010. december 12.)	Elért szavazatok (mandátum) (2011. január 30.)
PDK, Koszovói Demokrata Párt (Hashim Thaçi)	33,5%	32,1% (34)
LDK, Koszovói Demokratikus Szövetség (Isa Mustafa)	23,6%	24,7% (27)
Vetëvendosje!, Önrendelkezés! (Albin Kurti)	12,2%	12,7% (14)
AAK, Szövetség Koszovó Jövőjéért (Ramush Haradinaj)	10,8%	11,0% (12)
AKR, Szövetség az Új Koszovóért (Behgjet Pacolli)	7,1%	7,3% (8)
SLS, Független Liberális Párt (Slobodan Petrović)	1,8%	2,1% (8)
JSL, Egyesült Szerb Lista (Rada Trajković)	0,7%	0,9% (4)

Forrás: Szilágyi (2011), Vodi DPK sa 33,5 odsto glasova birača (2010), www.kqz-ks.org

egyre több szabálytalanságot jelzett a lakosság, több megfigyelői misszió, az Európai Parlament Doris Pack vezette delegációja, valamint Christopher Dell amerikai nagykövet. A Központi Választási Bizottság jelentése szerint a PDK hátszágának számító Skenderajban és Glogovacban aránytalanul magas volt a részvétel (94 és 86 százalék). Mindeközben a *Balkan Insight* hírportál olyan videókat hozott nyilvánosságra, melyek erősen megkérdőjelezték a választások tisztaságát. Az egyik videón egy választási tisztviselő maga írja alá a választási listákat a szavazók helyett, három órán keresztül. Egy másik videón választási tisztviselők kicserélik a már leadott szavazatokat. A választási csalásokról szóló hírek ellenére Thaçi 13-án megünnepelte győzelmét, a PDK-párti médiumok pedig mélyen hallgattak a szabálytalanságokról.

A választás napján beérkezett összesen 209 panasz megvizsgálása után a választási bizottság úgy döntött, hogy 2011. január 9-én 21 településen a választást meg kell ismételni, 681 választókerületben pedig újra kell számolni a szavazatokat. A Legfelsőbb Bíróság pedig január elején úgy határozott, hogy Dél-Mitrovicában január 23-án szintén meg kell ismételni a szavazást. Ahogy az a táblázatból kiderül,

a megismételt választások lényegileg nem változtattak az eredményen.

Az Európai Parlament megfigyelő missziója kemény hangú nyilatkozatban ítélte el a választási csalásokat, és figyelmeztetett, hogy a választások nem feleltek meg a nemzetközi szabályoknak, és erősen rontották Koszovó nemzetközi megítélését. Pár nappal később Ulrike Lunacek, az Európai Parlament koszovói jelentéstevője a következőt nyilatkozta egy priština napilapnak: „Ezekről a választásokról nem várhatjuk, hogy stabil intézményeket hozzanak létre, Koszovó jövőbeli parlamentjének pedig figyelembe kellene vennie, hogy szabálytalan módon lett megválasztva.”

Új pártok a színen

Számos nemzetközi elemző aggasztó jelként értékelte azt is, hogy a „Nagy-Albániát vízionáló” Vetëvendosje (Önrendelkezés) mozgalom, bár még csak először indult országos szinten, a szavazatok 12 százalékaival rögtön a harmadik helyen futott be a decemberi választásokon. A mozgalom először 2007-ben tünt ki igazán, amikor tüntetést szervezett az Ahtisaari-terv ellen, amelyen közel hatvanezer ember vett részt.

(A rendfenntartó erők által végrehajtott brutális tömegosztatásnak két halottja és több tucat sebesült áldozata volt.) A párt programjának alapja azóta is az, hogy ellenez mindenféle koszovói nemzetközi jelenlétet és a nemzetközileg felügyelt függetlenséget. Az utcai akciókat preferáló, de az erőszakot elutasító párt teljes szuverenitást akar Koszovó felett: véleményük szerint ennek hiányában elképzelhetetlen az ország előrehaladása. Albin Kurti pártelnök szerint maga a nemzetközi igazgatás esszencializálta, lényegesítette az etnikai kategóriákat, multietnikus társadalmat kívánt építeni, de azt éppen úgy nem lehet véghezvinni, hogy etnikai kategóriákból indulunk ki. Kurti szerint Koszovó politikájának az a fő hibája, hogy „úgy tűnik, fontosabb, hogy elismerjék az országot független államként, mint a tényleges függetlenség”. Felesleges függetlenségről beszélni, ha az ország éppen annyira nem önjáró gazdaságilag, politikailag és egyéb tekintetben, mint a függetlenség kikiáltása előtt.

A Vetëvendosje szerint a szerb–koszovói tárgyalások csak a szerb EU-csatlakozás előmenetelét szolgálnák. A pártprogram felrója a koszovói alkotmánynak, hogy „ahelyett, hogy kifejeznék az albán emberek vágyát a nemzeti egyesülésre, tagadja ezt a vágyat”, és ezért kiírná a koszovói alkotmányból az első cikk harmadik pontját, mely szerint Koszovó nem egyesülhet más állammal. A párt felívelésével párhuzamosan a lakosság egyre nagyobb része támogatja Nagy-Albánia megteremtését: a *Galup Balkan Monitor* szerint a koszovói albánok tekintetében a 2008-as 58 százalékhoz képest 2010-ben már 81 százalék. A párt a PDK-val és az LDK-val kapcsolatban is legalább annyira kritikus, mint a nemzetközi közösséggel szemben. A Vetëvendosje szerint ezek a pártok nem törődnek a lakosságot érintő valós problémákkal: a munka-

nélküliséggel, a szegénységgel, az oktatás- és az egészségügy helyzetével.

A választásokon elért eredmény tekintetében ugyan kevésbé sikeres, de az általa képviselt trend miatt kiemelkedik a párt-spektrumból a Fryma e Re (FER) párt. Ez a formáció azon új pártok egyike, amely vérfrissítést hoz az UÇK volt emberei által dominált koszovói politikai színtérre. A FER-t 2010-ben alapította a Harvardot végzett Shpend Ahmeti és Illir Deda, a Kosovo Institute for Policy Research and Development (KIPRED) igazgatója. A liberálisnak mondható párt felvonultatja a koszovói civil társadalom szereplőinek jelentős részét, és szintén azt rója fel a nagy pártoknak, hogy azok éppen a releváns, a koszovóiak életét leginkább érintő kérdésekkel nem foglalkoznak. Így a párt programjának a közép-pontjában az EU-integráció, a korrupcióellenes intézkedések, a piacgazdaság, a gazdasági fejlődés és az átláthatóság állnak. Ennek ellenére úgy tűnik, hogy a társadalom szempontjából még mindig óriási a megbecsültsége az UÇK-ból kiemelkedett politikai osztálynak. Ezt mi sem mutatja jobban, mint hogy a FER-nek összesen a szavazatok 2,2 százalékát sikerült megszereznie, és ezzel bőven az ötszázalékos bekerülési küszöb alatt maradt.

ET-határozat és a szervkereskedelem ügye

A választásokkal egy időben egy olyan ügy került terítékre nemzetközi szinten Koszovóval kapcsolatban, ami még a választási csatlakozásoknál is jobban megtépázta az ország tekintélyét. Először december 14-én a *The Guardian* szellőztette meg, hogy az Európa Tanács egy jelentése szerint a koszovói miniszterelnök egy „fegyver, drog és emberi szervek csempészéséért felelős maffiaszerű

albán csoport feje”. Az Európa Tanács a parlamenti közgyűlés jogi és emberi jogi bizottságának határozattervezetét és az ahhoz tartozó értelmező memorandumot december 16-én adta hivatalosan közre.

A memorandum a NATO-légítámadást követő időszakról szól, amikor az UÇK Koszovó területét *de facto* ellenőrzése alatt tartotta, és koszovói szerbeket, illetve „áruló” (a jugoszláv hatóságokkal együttműködő) albánokat tartott fogva titkos létesítményekben Észak-Albániában. Dick Marty szerint az UÇK Drenica csoport nevű egysége volt felelős „azoknak a tiltott bűnügyi vállalkozásoknak az irányításáért, melyekben koszovói albánok érintettek voltak az Albán Köztársaság területén” (a jelentés sokszor meglehetősen homályosan fogalmaz). Marty szerint ennek a csoportnak a vezetője Hashim Thaçi volt.

A jelentés szerint „úgy tűnik, hogy a Drenica csoport vezetői viselik a legnagyobb felelősséget” az Észak-Albániában kiépített fogdák, illetve az ott fogva tartott foglyok szerveivel való kereskedelemért. A foglyok közül csak „egy maréknyi” volt érintve a szervkereskedelemben. Őket először Észak-Albániába szállították átmeneti fogdákbba, melyeket a „Drenica csoporttal összefüggésbe hozható UÇK-tisztek irányítottak”. A szervkivételt végző intézménybe való szállítás előtt közvetlenül lőtték le a foglyokat az UÇK emberei, majd innen Tirana közelsége miatt már bárhova el tudták szállítani a szerveket légi úton.

A szervkereskedelem kérdését először Carla del Ponte, az ICTY korábbi főügyésze vetette fel *A vadászat: én és a háborús bűnösök* című könyvében, ez indította el az Európa Tanács vizsgálatát. Az Európa Tanács emberi jogi bizottsága az ügy kivizsgálására a svájci Dick Martyt nevezte ki rapportőrnek, és kérte fel egy határozattervezet elkészítésére.

A jelentés két szempontból is céloz a nemzetközi közösség felelősségére: egyrészt

ezeket a feltételezett bűncselekményeket semmiféle illetékes nemzetközi hatóság nem vizsgálta behatóan, valamint a nemzetközi közösség esszencializálta az elkövető és áldozat kategóriákat, szemet hunyva ezzel súlyos bűnök felett, illetve a gyors stabilizáció érdekében a szőnyeg alá söpört számos problémát. Addig, amíg fény nem derül ezekre a bűnökre, csak „születív igazságról” beszélhetünk Marty szerint, aki arról is beszámol, hogy titkos jelentések szerint „Hashim Thaçi és a Drenica csoport más tagjai erőszakos kontrollt gyakoroltak a heroin és más narkotikumok kereskedelmében”. A jelentéstevő úgy gondolja, hogy a tanúk elhallgattatása és a nemzetközi közösség szemhunyása vezetett oda, hogy ezek az emberek ma nem börtönben ülnek.

A koszovói kormány még december 15-én nyilatkozatot bocsátott ki, amelyben tagadta a vádakát, és azt állította, hogy a jelentés olyan anyagokon alapul, melyeknek célja az UÇK és vezetőinek lejáratása volt. Ezeket a forrásokat nemzetközi szervek már vizsgálták, és nem találták őket bizonyítékértékűnek. A nyilatkozat szerint „egyértelmű, hogy valaki akadályokat kíván gördíteni a miniszterelnök, Hashim Thaçi útjába az általános választások után”, valamint az információk olyan forrásból származnak, amely nem akarja Koszovó függetlenségét. Január 13-án az Európai Tanács elnökének kelt levelében Thaçi külön felkérte „az összes illetékes autoritást, különösen pedig az EULEX-et, hogy tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy feltárják, mi történt”.

Dick Marty határozattervezetét az Európa Tanács parlamenti közgyűlése 2011. január 25-én átűtő többséggel elfogadta, és megbízására az EULEX január során megkezdte az előzetes vizsgálatokat, valamint felszólított minden szereplőt, hogy adja át neki a rendelkezésére álló bizonyítékokat. Eközben Szerbia, Oroszország, a Human Rights Watch,

valamint maga Dick Marty is arra hívták fel a nemzetközi közösség figyelmét, hogy az EULEX nem a legjobb választás a vizsgálat lefolytatására, hiszen nincs felhatalmazása az ország határain kívül kutakodni, márpedig ennek az ügynek a határai nem állnak meg Koszovónál. Javaslatuk szerint az EULEX helyett inkább egy önálló szervezet kellene létrehozni az ügy vizsgálatára.

Közben a *The Guardian* 2011. január 24-i számában újabb, a birtokába került forrásokról számolt be. Ezúttal olyan titkos minősítésű NATO-dokumentumról volt szó, amely Hashim Thaçiról mint a koszovói szervezett bűnözés „nagy haláról” beszél. Az *The Economist* február 24-én szintén újabb dokumentumokat tett közzé, amelyeket állítólag a szerb sajtónak szivárogtattak ki. Az egyik dokumentum 2003. október 30-i datálású, és egy külső forrás által összegyűjtött és az ICTY rendelkezésére bocsájtott tanúvallomásokot tartalmaz, amelyek szerint 24 és 100 közé tehető azoknak a szerb férfiaknak a száma, akiknek a szerveivel kereskedtek az elkövetők, s a kivitelezés megegyezik a Marty által leírtakkal. Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy ez a dokumentum Thaçi nevét nem, Haradinajét viszont annál inkább említi. A Marty-jelentés viszont Haradinaj nevét nem említi közvetlenül a szervkereskedelem ügyében. Ezen kívül egy olyan dokumentum is napvilágot látott, mely állítólag az UNMIK egy 2004-es belső jelentése. Ez a jelentés annak az Észak-Albániában található háznak a vizsgálatáról készült, ahol egyes feltételezések szerint az operációkat végrehajtották. A dokumentum szerint véryomokat és néhány orvosi eszközt (injekciós tűk, gyógyszeres üvegek) ugyan találtak, de ez a jelentés szerint nem elegendő bizonyíték a feltételezések alátámasztására.

Ez az ügy azért alakít ki patthelyzetet, mert ha nem kerülnek elő bizonyítékok, amelyek alátámasztják a fenti vádakot, úgy

a koszovói vezetés továbbra is vádolható azzal, hogy eltüntette a bizonyítékokat, és elhallgattatta a tanúkat. Ha viszont előkerülnek bizonyítékok, akkor azok nemcsak Hashim Thaçit hozzák lehetetlen helyzetbe, hanem komoly presztízsvesztést okoznak Koszovónak, valamint a függetlenségét támogató országoknak is.

Az új kormánykoalíció és az elnök

A botrányok és a sokáig elhúzódó tárgyalások ellenére Hashim Thaçinak sikerült koalíciós egyezsége lépnie Behgjet Pacolli Szövetség az Új Koszovóért (AKR) pártjával, az Ibrahim Rugova listával és kisebbségi pártokkal, többek között a szerb Független Liberális Párttal (SLS), és így 2011. február 22-én megalakult a koszovói kormány. Thaçi azért volt kénytelen ilyen széles koalíciót létrehozni, mert a kormányalakításhoz szükséges 61 mandátumból pártja csak 34-gyel rendelkezett, valamint a második és a harmadik legtöbb szavazatot szerző párt, az LDK és az Önrendelkezés (Vetëvendosje) nem volt hajlandó együttműködni vele. Az AKR a koalícióban való részvételét Pacolli államfői pozícióhoz való juttatásához kötötte.

Nemzetközi nyomásra és a botrányok hatására Thaçi próbált elébe menni a korrupciós vádaknak, így Fatmir Limajt, korrupcióval gyanúsított korábbi közlekedési miniszterét és egyben jobbkezét kihagyja a kormányból. A koalíció létrejötte ellenére már a parlament első ülésén látszott, hogy az együttműködés nem lesz könnyű, mivel az ellenzéki LDK, AAK és Vetëvendosje! ellenezték az új kormány megalakulását, valamint Pacolli államfővé választását, és bojkottálták a szavazást. Pacolli így is államfő lett, mivel a koszovói alkotmány szerint (86. cikk, 5. pont) abban az esetben, ha a titkos szavazáson első két kör-

ben nem kap kétharmados többséget egy jelölt sem, a harmadik fordulóban az előző körben két legtöbb szavazatot kapott jelölt közül a képviselők egyszerű többséggel választanak. Így február 22-én a kormányt is és az elnököt is sikeresen megszavazta Taçi „éppen hogy csak” koalíciója.

Pacolli hét politikai csoportosulásból szervezett Szövetség az Új Koszovóért tömörülése liberális beállítottságú párt, melynek fő célja a működő piacgazdaság kiépítése Koszovóban. Az ellenzéknek nem is ez a problémája, hanem a Pacollit Moszkvához fűző szálak. Az ellenzék szerint nem véletlen, hogy Pacolli pártja csak a szavazatok hét százalékát szerezte meg a decemberi választásokon, hiszen a lakosság körében sem népszerű egy olyan országhoz fűződő szoros kapcsolata miatt, amely nem ismeri el Koszovót, és hagyományosan Szerbia szövetségese.

A hatvanéves Pacolli a Mabetex nevű svájci központú nemzetközi építkezési vállalat vezetője, s a világ leggazdagabb albánjaként tartják számon: vagyona Koszovó GDP-jének tíz százalékára tehető. Honlapja szerint az üzletember a háború alatt jelentős humanitárius segítséget nyújtott országának, majd később jelentős lobbitevékenységet folytatott Koszovó függetlenségéért. Úgy tűnik, a koszovói ellenzék számára nem ez a döntő, hanem az, hogy az ő cége végezte az moszkvai Operaház, a Duma, illetve a Kreml felújítási munkálatait. Ez utóbbiért Borisz Jelcin állami kitüntetésben is részesítette.

Az „Ébredj fel!” nevű koszovói antikorrupciós ügynökség vezetője szerint az újonnan megválasztott államfő és miniszterelnök „Koszovó sötét oldalát képviselik”. Pacolli beiktatási beszédében azt mondta, hogy „fajra és etnikai hovatartozásra való tekintet nélkül” fog munkálkodni, a szerbeket pedig saját nyelvükön köszöntötte.

Szerb–koszovói tárgyalások

A koszovói politikai krízis többek között azért jött nagyon rosszkor, mert Szerbia és Koszovó a tárgyalások megkezdésének küszöbén állt. 2010. július 22-én a Nemzetközi Bíróság kihirdette tanácsadó véleményét, miszerint Koszovó függetlensége nem áll szemben a nemzetközi joggal, és nem sérti meg az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1244-es határozatát. Belgrád erre reagálva első körben olyan határozati javaslatot nyújtott be, mely elítélte Koszovó függetlenségének egyoldalú kikiáltását, és a státusról való tárgyalások újbóli megnyitását követelte, majd az EU-tagországok nyomására engedett. Az ENSZ Közgyűlése szeptember 9-én fogadta el Szerbia és az EU közös határozattervezetét, amely tudomásul veszi a Nemzetközi Bíróság döntését (bár ettől függetlenül Szerbia természetesen továbbra sem ismeri el Koszovó függetlenségét és magát a határozatot státussemlegesnek értékeli), és üdvözli az EU készségét a tárgyalások lefolytatására.

Szerbia számára a Nemzetközi Bíróság döntése miatt és után a státustárgyalások újbóli megkezdése lekerült a terítékről, Koszovó szemszögéből pedig elmaradt a várt tömeges elismerési hullám. Ez a helyzet mindkét felet gyakorlatilag belekényszerítette a tárgyalások megkezdésébe, még akkor is, ha a két fél alapvetően mást ért a tárgyalások tényén (Szerbia szerint ez nem érinti a státuskérdést, Koszovó pedig mint szuverén állam, egyenlő alapon kíván Szerbiával tárgyalni). A koszovói rendkívüli választások miatt a folyamat leállt, de úgy tűnik, hogy nem véglegesen. A koszovói miniszterelnök február végén, rögtön a kormány létrejötte után bejelentette, hogy kész a Belgráddal való tárgyalásokra, és ettől a másik oldal sem zárkózott el.

A tárgyalások célja első körben az olyan gyakorlati kérdések rendezése lesz, mint

például az útlevelek, rendszámablák, vámok és kereskedelem, telekommunikáció, elektromos áramszolgáltatás, közlekedés, eltűnt személyek ügye. Mindkét fél egyetért, hogy csak ezek után lehet lényegi kérdéseket érinteni, mint például Észak-Koszovó helyzetét, amivel kapcsolatban számos forogatókönyv létezik a status quótól kezdve a területcserén át az Ahtisaari-tervben meghatározottnál szélesebb autonómiáig.

Úgy tűnik a koszovói szerbek részéről is egyre nagyobb az együttműködési készség a koszovói albán hatóságokkal. Az észak-koszovói szinte teljes bojkottal ellentétben az Ibar folyótól délre a Központi Választási Bizottság adatai alapján közel 21 ezer szerb szavazott a decemberi választások során, ami jóval nagyobb szám, mint a korábbi években, így Slobodan Petrović Független Liberális Pártja (SLS), valamint Rada Trajković Egyesült Szerb Listája összesen 12 mandátumot szerzett a 120 fős törvényhozásban. Slobodan Petrović a miniszterelnök-helyettesi pozíción kívül az Önkormányzati Minisztérium vezetéséért fog felelni, és a koalíciós megállapodásnak köszönhetően még két – a munkaügyi és népjóléti, valamint a visszatérésekért és a közösségekért felelős – minisztériumot vezetnek szerb nemzetiségű politikusok.

Az SLS a Thaçit ért vádak ellenére, az ártatlanság vélelme jegyében hajlandó volt koalíciós egyezsége lépni a miniszterelnökkel, és ezzel beigazolódhat az, hogy megéri a koszovói szerbeknek együttműködni. Az eddigiekkel ellentétben Szerbián belül is egyre több olyan vélemény jelenik meg, amely igyekszik elválasztani a koszovói szerbeknek a koszovói választásokon való részvételét az állam elismerésétől. Távolról sincs átfogó szerb stratégia a helyzet kezelésére. Az egymásnak számos esetben ellentmondó nyilatkozatai ellenére a jelenlegi szerb kormány álláspontja puhulni látszik. Az Észak-Koszovó-

ban egy tömbben élő szerbeknek csak egy marginális része hajlandó bármilyen együttműködésre a koszovói hatóságokkal, míg az Ibartól délre, szórványban élő szerbek egyre inkább készek együttműködni, hiszen a teljes bojkott mindennapi életüket lehetetleníti el.

Konklúzió

A koszovói elit annyira a függetlenségre koncentrált és koncentrált, hogy programja, nemzeti stratégiája ezen felül nem igazán van, és a kormány intézkedései a társadalom valós problémáit nagyon ritkán érintik. Az országnak számos olyan problémája van, amelyek azonnali politikai választ és intézkedést követelnek. Ilyen a külföldi működőtőke-befektetések (FDI) hiánya, a stagnáló gazdaság, az egyre növekvő munkanélküliség, a szegénységi küszöb alattiak 45 százalékos aránya, a szervezett bűnözés, a demokratikus átalakulás lassúsága. (A UNDP 2010. decemberi jelentése szerint Koszovó demokratizációs indexe a 3 pontos skálán csupán 0,92). A 2010-es választások alapján úgy tűnik, hogy a lakosság nagy része továbbra is az 1990-es években kiemelkedett politikai osztályt, vagy az új nacionalista alternatívát támogatja.

A kormányválság egyik alapvető oka az volt, hogy egy, az alkotmánnyal ütköző elven alapuló koalíciós egyezség jött létre a 2007-es választások után, és ezt a nemzetközi igazgatás is eltűrte. Nemcsak a koszovói elitnek, hanem a nemzetközi szereplőknek is szakítaniuk kell azzal a politikával, amely a cél szentesíti az eszközt alapon a stabilitás érdekében alkalomadtán szemet huny a demokratikus szabályok megsértése felett. A társadalompszichológiai értelemben vett demokratizációra, a demokratikus normák belsővé tételére is szükség lenne, hiszen amíg a honfitársak iránti lojalitás vagy a féle-

lem felülírja a múlt feltárásának igényét, ad- dig lehetetlen lesz feltárni az igazságot a koz- szovói múlt neuralgikus pontjairól. Igaz, a de-

mokratikus átmenetekkel kapcsolatos eddigi tapasztalatok alapján ez nem évek, hanem inkább évtizedek kérdése. ■

Irodalom

- Commentary: High Stakes Politics Produce a Crisis in Kosovo. GlobalSecurity.org, 19 December, 2010. <http://www.globalsecurity.org/military/library/news/2010/10/mil-101019-rferl02.htm>.
- Deloy, Corinne: General Elections in Kosovo. Fondation Robert Schuman, Kosovo, 12 December, 2010. <http://www.robert-schuman.eu/doc/oeo/oeo-671-en.pdf>.
- Gallucci, Gerard M.: Kosovo Elections and the Future of Negotiations. *IEMedObs*, 24 November, 2010. <http://www.iemed.org/activitats/2010/Observatori/24-Gallucci.pdf>.
- Kosovo and Serbia After the ICJ Opinion. *International Crisis Group, Europe Report* No. 206. 20 August, 2010.
- Kosovo PM is head of human organ and arms ring, Council of Europe reports. *The Guardian*, 14 December, 2010. <http://www.guardian.co.uk/world/2010/dec/14/kosovo-prime-minister-llike-mafia-boss>.
- Kosovo's New President Takes Office Amid Controversy, RFE/RL, 24 February, 2011. http://www.rferl.org/content/kosovo_president_takes_office_controversy/2319676.html.
- Lëvizja VETËVENDOSJE: State building and socio-economic development: The manifesto principles and priorities of Lëvizja VETEVENDOSJE!: 100 points joined together by the changes necessary for Kosova. http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/96/Vet%C3%ABvendosje%21_political_programm_in_english.pdf.
- Marty, Dick (Rapporteur): Inhuman Treatment of People and Illicit Trafficking in Human Organs in Kosovo, Council of Europe, 12 December, 2010. <http://www.assembly.coe.int/CommitteeDocs/2010/ajdoc462010prov.pdf>.
- Nagy Gergely – Varga Tamás: Kosovo Elections 2010. *Balkan Press Agency (bpa)*, 10 December, 2010.
- Report identifies Hasim Thaçi as big fish in organised crime. *The Guardian*, 24 January, 2011. <http://www.guardian.co.uk/world/2011/jan/24/hashim-thaci-kosovo-organised-crime>
- Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration in Kosovo. United Nations Security Council. 28 January, 2011. [http://www.reliefweb.int/rw/RWFiles2011.nsf/FilesByRWDocUnidFilename/EGUA-8E3T6P-full_report.pdf/\\$File/full_report.pdf](http://www.reliefweb.int/rw/RWFiles2011.nsf/FilesByRWDocUnidFilename/EGUA-8E3T6P-full_report.pdf/$File/full_report.pdf)
- Szilágyi Imre: *Választások és ET-határozat után, tárgyalások előtt*. MKI-Tanulmányok, Magyar Kül- ügyi Intézet, 2011.
- The Actual Causes of Kosovo's Institutional Crisis. *Policy Brief* 2010/6, Kosovar Institute for Policy Research and Development, http://www.kipred.net/web/upload/the_actual_causes_of_kosovo.pdf.
- Videos Highlight mass Fraud Concern in Kosovo Poll. *BalkanInsight*, 13 December, 2010. <http://www.balkaninsight.com/en/article/video-highlights-mass-fraud-concern-in-kosovo-poll>.
- Vodi DPK sa 33,5 odsto glasova birača. *Glas Javnosti*, 2010. december 14. <http://www.naslovi.net/2010-12-14/glas-javnosti/cik-vodi-dpk-sa-33-5-odsto-glasova-biraca/2188207>